

Потпуковник **ЈОВАН НАСТИЋ**

ПОКРЕТ И УДАР У НАПАДУ НА ПЛАНИНСКОМ ЗЕМЉИШТУ

(при употреби атомског оружја само од стране браниоца)

Тактички поступци, методика рада и специфичности у начину извођења дејстава при нападу, који су у класичним условима углавном зависили од тога да ли се напад изводио на маневарском или на планинском земљишту, у новим ратним условима разликоваће се у многе и по томе да ли се ради о обостраном поседовању и употреби атомског оружја или само од стране нападача или браниоца. У сваком од ових могућих случајева елементи покрет и удар имаће посебно место, улогу и значај, и њихов унутрашњи међусобни однос биће различит.

Међу могућим варијантама дејства, напад на планинском земљишту у условима употребе атомског оружја само од стране браниоца, који је предмет разматрања овог чланка, свакако претставља најтежи случај. Но само извођење оваквог напада биће много лакше и са мање ризика при нападу на планинском него на маневарском земљишту. До оваквог напада може доћи када нападач уопште не располаже атомским оружјем или га поседује, али га, било због недовољних података о рентабилним атомским циљевима, било што га на одређеном отсеку фронта (помоћном правцу напада) или у одређеном периоду операције неће употребити, а да при томе снаге и расположива конвенционална средства омогућавају успешно извођење самога напада.

Ако питање надмоћности и начин употребе снага и средстава нападача на планинском земљишту посматрамо кроз комбинацију *ватре, покрета и удара*, водећи рачуна о идеји маневра и њеној конкретизацији (груписању снага и средстава) и познатој поставци: „бити јачи, надмоћнији од браниоца на решавајућем месту и решавајућем моменту“, запазићемо да ће елементи покрет и удар, који су иначе и при нападу на планинском земљишту у конвенционалним условима били веома важни, добити сада необично велики значај. Ово долази услед већ познатих разлога (што је пешадиска ватра нападача била слабија од браниоцеве, што су припрема и подршка напада ватром артиљерије, тенкова и авијације, због отежане и ограничене употребе ових родова, биле слабије и сл.), као и због новог момента — што је при поседовању и употреби атомског оружја само од стране браниоца

његова ватрена моћ огромно нарасла, тако да је међусобни однос *ватра-ватра* знатно измењен у корист браниоца.

Овакав међусобни однос у ватри веома озбиљно поставља пред нападача: прво, да у својим тактичким поступцима, при концентрацији и деконцентрацији снага и средстава, елементу покрета посвети већу и посебну пажњу, и да, пре или у току извођења напада, неправилним тактичким поступцима не изложи било које снаге или делове борбеног поретка под атомски удар браниоца, и друго, да правилним и правовременим покретом обезбеди остварење силине удара на решавајућем месту и у решавајућем моменту.

Овакви захтеви, који се од нападача траже, на планинском земљишту су и остварљиви, јер је иницијатива у погледу избора начина и времена за извршење покрета (у циљу груписања снага и средстава), као и избора правца и одређивања места за наношење удара, у његовим рукама, а поред тога планинско земљиште пружа и веома повољне услове за остварење таквих захтева. При том ће нападач морати посветити посебну пажњу питањима као што су: одређивање тактичког момента у коме су у конкретној ситуацији властите снаге најосетљивије према атомском удару браниоца и како се та осетљивост може ублажити; питање организације и технике извођења покрета у циљу груписања снага за удар, уз коришћење свих оних предности које планинско земљиште пружа у погледу избегавања услова за стварање рентабилних атомских циљева и смањивања ефекта дејства атомског оружја; обезбеђење тајности и скривености покрета, као и изненадности удара, а посебно искоришћавање растреситости и близине непријатеља у циљу противатомске заштите при непосредном контакту са браниоцем, при чему треба водити рачуна о специфичном учинку дејства атомског оружја на планинском земљишту. Карактер планинског земљишта и тип јединица којима располаже нападач (пољске или брдске) бесумње ће имати утицаја на лакше или теже реализовање оваквих захтева.

Покрети јединица пре (у периоду подилажења и прегруписавања) и у току напада на планинском земљишту условљени су оперативно-тактичким моментима, комуникативношћу, проходношћу и карактером земљишта, могућим учинком дејства атомског оружја, као и типом нападачевих јединица. Између свих ових чинилаца постоји уска, узajамна и узрочна повезаност. Но како ће оперативно-тактички моменти увек бити одлучујући при одређивању степена предузимања мера противатомске заштите, то ће и организација и техника извођења покрета у појединим периодима-фазама напада, и поред истоветности осталих услова, морати бити различита.

Из посебне анализе сваког од набројаних елемената може се видети: прво, да ће се захтев за предузимањем мера противатомске заштите и оперативно тактички моменти борбе сукобљавати на различите начине. Тако, ради задовољења принципа удобности и економије снага, који треба да имају предност у периоду довођења трупа на полазни положај, бар за основне снаге, ређе ће се дозвољавати пре напада излагање већих снага и средстава под удар атомског оружја

бригоца, али ће зато принцип бојеве готовости и непосредног извршења задатка имати првенство у току напада, тако да ће се у појединим моментима морати ризиковати и груписање већих снага од батаљона — које претстављају рентабилан циљ за номиналну атомску бомбу. Овакви моменти ризика, који су каткад неизбежни, биће на планинском земљишту ублажени или потенцирани неким од напред изнетих утицајних елемената, али ће се зато њиховом свеобухватном проценом при одабирању начина организације и технике извођење покрета моћи изабрати они који ће са мање ризичности обезбедити извршење задатка.

Друго, веома важан елеменат у организацији и техници извођења покрета је комуникативност и проходност земљишта. Знамо да је специфичност комуникациске мреже на планинском земљишту у томе што боље комуникације (употребљиве за моторна возила) махом иду долинама и гребенима. То су уједно и главне артерије од којих се остали путеви и стазе гранају у правцу гребена и долина, а ови се огранци повезују са још слабијим путевима и стазама. Услед тога што су у планини колоне тање и дубље него на маневарском земљишту, а путеви вијугави, те су зато и трупе на краћим релацијама осетљиве на атомске ударе, може се рећи да би, по дубини, сразмерно слабије снаге биле изложене атомском дејству. Но, при том треба имати у виду да ће на путевима који воде долинама и јаругама контаминација земљишта бити јача и дуготрајнија, те и покрет за извесно време може бити успорен. По фронту пак, при оваквом стању комуникациске мреже, једној атомској експлозији могле би бити изложене снаге више паралелних колона, ако се у појединим тактичким моментима не би водило рачуна о могућем учинку дејства атомског оружја на планинском земљишту. Најзад, се мора водити рачуна и о чињеници да су путеви на планинском земљишту врло осетљиви и да их је лако онеспособити и на тај начин спречити или успорити покрет неопходне технике.

Поред комуникативности, на организацију и технику извођења покрета на планинском земљишту утицаће и степен проходности и испресецаности земљишта, и то ће се одразити на транспортне могућности јединица. Оваква комуникациска мрежа и потреба за противатомском заштитом траже и јединице са одговарајућим транспортним могућностима. Знамо да је транспортна структура сваког типа јединица прилагођена одређеној средини, тј. карактеру земљишта, климатским и другим специфичним условима у којима ће се нормално употребљавати за борбена дејства. Зато су и маневарске способности пољских јединица слабије него брдских, и то утолико више уколико је земљиште мање проходно, а јединице мање прилагођене за борбена дејства на њему.

У сваком случају задатак напада и идеја маневра одређиваће борбени поредак, а тиме и међусобни однос снага по фронту и дубини (растојања и отстојања јединица у покрету), али ће нападач при организацији покрета, у циљу противатомске заштите (ако му транспортне могућности то буду дозвољавале), морати да води рачуна и о следећем:

— уколико тактички моменти дозвољавају, уместо паралелних кретања гребеном и долином треба упућивати колоне обостраним падинама гребена, имајући при томе у виду тактичку инфериорност нижих падина и долина;

— при покретима упоредним гребенима користити њихове спољне падине или исте стране сваког гребена;

— избегавати кретање паралелних колона долином и унутрашњим падинама гребена који окружују долину, уколико је њихово међусобно удаљење у радијусу дејства атомске бомбе, јер би ефекат дејства атомске експлозије био много већи него при истом растојању колона на маневарском земљишту;

— отстојања по дубини при кретању гребенима могу бити иста као на маневарском земљишту и као и при кретању ширим долинама (уколико се не могу користити неравнине при ободу долина), а код уских и усто вијугавих долина отстојања могу бити знатно мања, па се може остварити и заштита мањих јединица;

— ако су карактер и облик планинског земљишта такви да је покрет већег броја и већих јединица на дужој релацији осетљив, онда би покрет требало вршити у скоковима и са сачекивањем, користећи при томе земљишне неравнине и улегнућа, наравно, уколико такве поступке дозвољавају тактички моменти;

— при покретима преко узастопних гребена отстојања између колона не би смела бити таква да се оне нађу између два узастопна гребена која су у радијусу дејства једне атомске експлозије, већ тежити да их гребен раздваја. Међутим, у току самог напада, тесан контакт са браниоцем учиниће да се ова отстојања смање, тим пре што ће потреба за благовременим потхрањивањем предњих делова то неминовно захтевати;

— неизбежне моменте нагомилавања већих снага и средстава у току покрета, пре и у току напада, сводити на што краће време. Покрете оклопних и моторизованих јединица вршити благовремено и непосредно пред почетак удара. Јединице у току покрета не треба да буду такве величине да стварају рентабилан атомски циљ, а при покрету јединица ауто транспортом, у истом циљу, водити рачуна о њиховим местима и времену укрцавања и искрцавања.

Да би одговориле захтевима противатомске заштите на оваквој комуникациској мрежи на планинском земљишту, и потреби да услед слабог квалитета путева чешће врше кретање ван њих, јединице би требале да буду гипке, мале, са високом покретљивошћу и маневарском способношћу, и осамостаљене у погледу подршке и снабдевања.

У конвенционалним условима, гледано из савремене перспективе, тежишта одбране била су више статична него динамична и усмерена на затварање проходних зона (по дубини обично на првом положају), док су међупростори између појединих проходних зона били слабије поседнути и брањени или непоседнути.

Карактер овакве одбране захтевао је од нападача, начелно, јаче *груписање снага и средстава за маневар* пробојем на тежишту, и поред *заглашавања предности* које има маневар обиласком и обухватом. Због овога су се и капацитети праваца максимално искоришћавали,

тако да је често и степен проходности одређивао правац главног удара. Помоћни удари, којих је било један или више, чешће су вршени са ограниченим циљем и поред уочавања њихове важности за остварење крупнијих успеха.

На извршење маневра пробојем пољске јединице су најчешће биле приморане својом транспортном структуром и тежом борбеном техником, а баш због такве организације одбране њихова ударна и ватрена снага у пробоју могле су долазити до видног изражаја.

За брдске јединице маневар обиласком и обухватом био је прикладнији, јер су биле оспособљене за дејство по теже проходном земљишту, али су га оне ређе примењивале, и то поглавито онда ако нису успевале остварити бројну и техничку надмоћ за пробој проходнијим правцима.

Према томе, степен проходности и капацитет правца (у погледу могућности развоја снага и средстава) у конвенционалним условима били су одлучујући и за пољске и брдске јединице при одређивању правца за наношење главног, а често и помоћних удара (гребенима или долинама).

Тежишта савремене одбране неће бити статична, већ ће се остваривати маневром јединица по фронту и дубини уз примену противнапада резерви и других ешелона, у циљу затварања проходнијих зона. Затим, она ће бити више по дубини, и са повећаним запречавањима и рушењима, која би у циљу стварања рентабилних атомских циљева још више каналисала нападачева дејства која су ионако каналисана карактером земљишта.

Оваква организација савремене одбране онемогућава нападачу да, почетним фронталним ударом на правцу пробоја, искористи снагу и силу своје бројне и техничке надмоћности, јер главни објекти напада, — браниочева жива сила, а делом и техника, — неће бити везани непосредно за тежиште, тако да ће такав напад морати бити више подржан него припреман средствима подршке.

Ако томе додамо да нападач, у условима поседовања и употребе атомског оружја само од стране браниоца, због потребе противатомске заштите већих јединица неће смети да капацитете појединих правца максимално искоришћује (у конвенционалном смислу) да не би стварао рентабилне атомске циљеве, поготову не у долинама, онда га и ова околност упућује на напад широким фронтом. Исто тако, биће потребно да проходније зоне осваја дејствима по теже проходном и јаче испресецаном земљишту, као и пробојем на неколико места. Према томе нападач ће апсолутни приоритет морати да даје маневру обухватом и обиласком, дејствима мањих самосталних борбених група кроз међупросторе и теже проходно земљиште, и удару на бокове и позадину појединих објеката одбране. На овакав тактички поступак при избору правца за удар нападач ће бити приморан и могућношћу браниоца да, извлачењем својих снага са предњег нагиба положаја непосредно пред сам фронталан удар, створи услове за употребу атомског оружја.

Међутим, и поред оваквог начина дејства — пробоја на више места, главни удар опет мора бити изражен, и то груписањем оних

снага, и то независно од њихове међусобне удаљености, које ће посредством путем освајати најпроходније зоне, а он ће се начелно поклати и са тежиштем браниоачеве одбране тих зона.

Неминовност оваквих тактичких поступака нападача, у постављеним условима напада, различито би се одражавала на рад пољских и брдских јединица конвенционалног састава. Правци ових удара водили би преко мање проходног земљишта (гребенима, висовима, падинама гребена), са слабијим комуникацијама или и без ових, тако да све снаге пешадске дивизије употребљене на овим правцима не би увек могле рачунати на одговарајућу подршку. Употреба артиљерије са механичком вучом била би отежана, а са сточном ограничена, тако да би праћење пешадије покретом артиљерије било каткад искључено. Подршка ватром артиљерије из проходнијих зона била би могућа у границама домета, али због могућности изненадних противнапада резерви и врло сложене динамике борбе, и благовремена интервенција ватром била би у питању. Зато је потреба за пратећом артиљеријом знатно повећана. Подршка тенковима обично ће бити ограничена на проходније правце, дакле на једну ужу зону. Авијација би у извесном степену митраљирањем и бомбардовањем могла надокнадити недостатак артиљериске и тенковске подршке, али са знатним тешкоћама. Према томе, главни терет борбе лежао би на пешадији, чији би рад био утолико више отежан уколико је она необезбеђенија одговарајућим транспортом за тешка пешадиска оруђа и јединице за снабдевање, уколико је недовољно извежбана за оваква дејства и уколико је удаљенија од проходнијих праваца, а тиме лишена и могућности делимичне подршке технике. Недовољно обезбеђена подршка снага на мање проходним правцима успораваће ионако слаб темпо напада, а браниоцу омогућавати благовремену интервенцију резервама и другим ешелонима. Зато би пешадиска дивизија, због слабе подршке и отежаног снабдевања, морала наносити ударе правцима ближним проходнијим зонама, јер би тиме била колико-толико подржавана техничком везаном за ове зоне. А врло често су на планинском земљишту услови подршке и снабдевања одлучујући при избору праваца удара.

Јединице брдске дивизије организациско-формациски су оспособљене за покрет и извођење борбених дејстава на планинском земљишту, те ће имати шире могућности при избору праваца за нашошење удара, а самим тим и више изгледа на успех.

Према томе, правци којима су у конвенционалним условима наносени помоћни удари и удари са ограниченим циљевима добиће у новим условима, у случају о коме је реч, веома важну улогу, а најчешће ће то бити правци и за нашошење главних удара. Извођење напада брдских јединица биће везано за мање тешкоћа, док ће пољске јединице имати озбиљну потребу за јачим прилагођавањем условима дејства у планинском земљишту. А будући да су оне својом структуром, као и карактером и комуникативношћу планинског земљишта, знатно ограничене у раду, то би их претходно требало за ова дејства оспособити додељивањем одговарајућих транспортних средстава њиховим јединицама подршке и снабдевања, или ојачањима која располажу средствима погодним за дејства у планини.